

ВПРОВАДЖЕННЯ НАУКОВИХ ІДЕЙ М. М. БАХТІНА У ШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ США

Тревор Томас Стюарт, дослідник з університету Аппалачі наголошує, що протягом останніх 25 років навчальна діяльність в американських середніх школах усе більш стає стандартизованою, де всі зусилля вчителів, учнів, та школи в цілому, докладаються тільки на підготовку школярів до складання стандартизованих тестів; і як наслідок цього, зменшуються час та можливості у вчителя для того, щоб залучити школярів до активної пізнавальної діяльності [9]. Даяна Равітч у своїй книзі "The Death and Life of the Great American School System" наполягає, що саме курс на стандартизацію руйнує американську шкільну освіту та закликає до пошуку альтернативних моделей навчально-виховної діяльності [7].

Ідея М. М. Бахтіна про те, що навчання можливе тільки через діалогічну взаємодію та у соціо-навчальному просторі захопила багатьох американських вчених, методистів й вчителів та підштовхує їх до застосування багатьох його теорій у шкільній практиці. Широкий спектр наукових теорій вченого включає: ідеологічне становлення, авторитарне слово та внутрішньо переконливе слово, монологізм та діалогізм, багатоголосся, карнавал та гротескових реалізм, мовчання, хронотоп. Всі ці теорії об'єднані спільною рисою – мова у соціальному контексті як фундаментальний елемент навчання.

Як зауважують багато науковців США, на сьогоднішній день настала потреба переглянути цілі та зміст сучасної освіти. Традиційно, головна освітня мета визначалась як оволодіння знаннями та вміннями, що передавались від вчителя до учнів. Протягом останніх років такі цілі освіти піддалися критики та взамін пропонуються нові. Взнявши за основу працю М. М. Бахтіна про побудову образу героя у романі, Сарра Фридман (Каліфорнійський університет) та Арнета Болл (університет Стенфорд) пропонують нову мету освіти – "ідеологічне становлення" (ideological becoming) [1, с. 3-33]. Ідеологічне становлення учня розглядається як трансформація його дискурсу (слова) від авторитарного до внутрішньо переконливого; саме так відбувається розвиток індивідуального світосприйняття або ідеології. "Ідеологічне становлення" є провідною темою у доробках Сарри Фридман (Каліфорнійський університет), Арнети Болл (університет Стенфорд), Сінтії Грінліф (Вісконсинський університет), Міри-Лізи Катз та Чарльза Базермана (Каліфорнійський університет) й наочно висвітлюється у книзі "Bakhtinian perspectives on language, literacy and learning" [1].

Інше дослідження присвячене професійному розвитку вчителя було проведене вченими з університетів Каліфорнії та Вісконсину. Ідеологічне становлення вчителя розглядалось з точки зору того як вчитель стимулює ідеологічне становлення його учнів [1, с. 172-202]. Метою дослідження було створення спільної розмови стосовно певного літературного тексту ні між учнями, а між учителями з питань викладання. Для вчителів така розмова стала основою для побудови нового діалогічного підходу у стимулюванні та заохочуванні учнів до навчальної діяльності. Як вважають дослідники цей прийом сприяв виникненню не тільки професійної спільноти, але й сильного учительського голосу завдяки спільно пережитого минулого в ідеологічному становленні як вчитель.

Велику частку у дослідженнях американських вчених займає розробка бахтінської концепції "внутрішньо переконливе слово" (internally persuasive discourse). Гері Морсон, дослідник з Норсвестернського університету, розширив класифікацію М. М. Бахтіна та запропонував не два, а три види дискурсу: 1) авторитарний, побудований на владі, нав'язуванні, традиціях та неосвіченості; 2) авторитетний діалогічний дискурс, побудований на довірі та повазі; 3) внутрішньо переконливий дискурс, побудований на діалогічній допитливості, тестуванні та оцінюванні різних точок зору. Відповідно до результатів дослідження Морсона, діалогічна педагогіка має в основі два дискурси – авторитетний та внутрішньо переконливий [1, с. 315-332]. Доробки Морсона значно сприяють у вирішенні таких питань як організація діалогічного викладання шкільних дисциплін, зміцнення авторитету вчителя. Ідея М. М. Бахтіна про "внутрішньо переконливий дискурс" знаходить своє продовження у роботах таких американських дослідників: Констант Ліунг, Роксі Харріс, Бен Рамптон [2], Юджін Матусов та Катрін вон Д'юйк [6].

Бахтінська теорія "мовчання" знайшла своє відображення у доробках Піппи Стейн (університет Вітвотерсренд) та Барбари Рогоф (Каліфорнійський університет). Дискурс дуже часто асоціюється із словесним вираженням. У педагогічній та психологічній літературі мовчання, як правило, оцінюється негативно та асоціюється з пасивністю, байдужістю, пригніченістю, проте Бахтін стверджував, що мовчання є невід'ємною частиною дискурсу. У своєму дослідженні Стейн з'ясовує педагогічні та етичні питання представлені перед вчителем, що є наслідком напруженості між розмовою та мовчанням по відношенню до чогось невисловлюваного і немислимого у контексті ідентичності та домінуючої культури, та наполягає на включення позитивного аспекту "мовчання" до процесу навчання [2, с. 95-115].

Дослідники з Вісконсинського університету Елізабет Грау, Джаніс Крогер та Дана Праджер розглядали зв'язок "дім-школа" як комплекс відносин між закладом та людиною у специфічному контексті [4]. Використовуючи ідеї М. М. Бахтіна – "відповідальність" та "адресованість", які вміщують у себе

поняття "влада" та "голос" – це дослідження виявило як батьки початкової школи дійшли до розуміння, навчилися домовлятися, запропонували нові взаємовідносини зі школою, та визначили свою роль у освіті своїх дітей.

Інші дослідження присвячені доробкам М. М. Бахтіна мають різноманітні напрямки: Марченкова Людмила (університет Огайо) досліджувала використання теорії Бахтіна у викладанні іноземних мов [5]; Пол Сулліван та Марк Сміт (Делаверський університет) досліджували карнавальність в навчанні [10]; Олександр Сідоркін (коледж Род Айланд) порівнював погляди Михайла Бахтіна та Жана Франсуа Лютара з точки зору навчання та виховання [8]; Джейсон Дельгатто (університет Де Пол) досліджував використання ідей М. Бахтіна у шкільній природничій освіті [3]; Джонгсун Ві (університет Огайо) визначала місце учнів та вчителя у діалогічній дискусії в початковій школі [11]; Бенджамін Вітербі (університет Майами) розробляв методикку використання фільмів у навчанні з основою на теорії М. М. Бахтіна [12].

Дослідження щодо використання та апробації наукових ідей М. М. Бахтіна у різних аспектах освіти та виховання тривають. Вчені та вчителі Америки продовжують шукати відповіді на питання, наприклад: Чи може бути педагогіка дійсно діалогічною? На скільки "внутрішньо переконливий дискурс" можливий та бажаний для навчальної діяльності? Цікаву відповідь дав Боб Фечо із університету Джорджія. Він підмітив: "Хоча внутрішньо переконливий дискурс може не є суттєвим для уроку та можливо не повторюється так часто як би нам того хотілось, проте він не є нереальним та безсумнівно більш ніж випадковим. Якщо це є вашою ціллю, то бути цьому" [6, с. 237].

Використана література:

1. Bakhtinian perspectives on language, literacy and learning / Eds. Arnetha F. Ball, Sarah W. Freedman. – Cambridge : Cambridge University Press, 2004. – 272 p.
2. Critical pedagogies and language learning // Eds. Bonny Norton, Kelleen Toohey. – Cambridge and New York : Cambridge University Press, 2004. – 362 p.
3. *Delgatto J.* Application of the theories of Mikhail Bakhtin in science education. DePaul University, Paper 1. – 2011.
4. *Graue E., Kroeger J., Prager D.* A Bakhtinian analysis of particular home-school relations // American Educational Research Journal. – 2001. – Vol. 38, № 3. – P. 467-498.
5. *Marchenkova L. A.* Interpreting dialogue: Bakhtin's theory and second language learning: Dissertation PhD. – Ohio State University, 2005. – 153 p.
6. *Matusov E.* Applying Bakhtin scholarship on discourse in education: A critical review essay // Educational theory. – 2007. – Vol. 57, №2. – P. 215-237.
7. *Ravitch D.* The death and life of the great American school system: How testing and choice are undermining education. – New York : Basic Books, 2010. – 271 p.
8. *Sidorkin A.* Lyotard and Bakhtin: Engaged diversity in education. Rhode Island College, Faculty Publication, Paper 15. – 2002.
9. *Stewart Trevor T.* A dialogic pedagogy: Looking to Mikhail Bakhtin for alternatives to standards period teaching practices // Critical education. – 2010. – Vol. 1, №6. – P. 1-21.
10. *Sullivan P., Smith M., Matusov E.* Bakhtin, Socrates and the carnivalesque in education // New ideas in Psychology. – 2009. – № 27. – P. 326-342.
11. *Wee J.* Literature Discussion As Positioning: Examining positions in dialogic discussions in a third-grade classroom: Dissertation PhD. – Ohio State University, 2010. – 292 p.
12. *Wetherbee B.* Toward a rhetoric of film: theory and classroom praxis: Thesis MA. – Miami University, 2011. – 101 p.

Аннотація

Статья представляет обзор исследований проведенных в США, которые доказывают эффективность применения научных идей М. М. Бахтина в школьном образовании. Научные теории М. М. Бахтина рассматриваются как основа диалогической педагогики.

Annotation

The article presents a review of the studies conducted by American researches that show how Bakhtin's theories can be applied to school education. A Bakhtinian view of language can be the basis for the creation of a dialogic pedagogy, which can help teachers and students navigate the complexities of teaching and learning.